Kameral vergi yoxlamaları

Bu ilin yanvar-may ayları ərzində keçirilmiş kameral vergi yoxlamaları nəticəsində 23 milyon manatdan çox vəsaitin düvlət büdcəsinə ödənilməsi təmin edilmişdir

Kameral vergi yoxlaması ilə səyyar vergi yoxlaması arasında əsas fərq onların keçirilmə qaydalarında əksini tapır: kameral vergi yoxlaması səyyar vergi yoxlamasından fərqli olaraq, yerlərə getmədən vergi ödəyicisi tərəfindən təqdim edilən vergi hesabatları, habelə mənbəyi bəlli olan digər sənədlər əsasında 30 gün müddətində həyata keçirilir. Təsadüfi deyil ki, beynəlxalq təcrübədə kameral vergi yoxlamasını «desk audit» (masa arxasında yoxlama) adlandırırlar.

Qeyd edək ki, kameral vergi yoxlamaları elektron və distant olmaqla iki formada aparılır.

Elektron kameral vergi yoxlamaları Vergilər Nazirliyində tətbiq olunan Avtomatlaşdırılmış Vergi İnformasiya Sistemi (AVİS) vasitəsilə müvafiq alqoritmlər əsasında vergi bəyannamələrində aşkar edilən uyğunsuzluqlar nəticəsində həyata keçirilir. Qeyd edək ki, bu cür yoxlamalar elektron proqram vasitəsilə aparılır və çarpaz yoxlama nəticəsində bəynnamələrdə aşkar edilən uyğunsuzluqlar barədə vergi ödəyicisinə məktub göndərilir. Kameral vergi yoxlamasının bu formada aparılması vaxt itkisinə yol vermədən tez bir zamanda uyğunsuzluqları aşkar etməyə imkan verir.

Elektron uyğunsuzluq müəyyən edilməyən kameral vergi yoxlamaları isə vergi orqanlarının müvafiq strukturlarının əməkdaşları tərəfindən vergi ödəyicilərinin vergi orqanlarına təqdim etdiyi bəyannamə məlumatları, eləcə də baza məlumatları əsasında fərdi qaydada həyata keçirilən kameral vergi yoxlamalarıdır.

2006-cı ildən etibarən respublikanın vergi sistemində AVİS-in, 2007-ci ildən isə elektron bəyannamə sistemin tətbiqi istər inzibatçılıq, istərsə də nəzarətin təşkili baxımından kameral vergi yoxlamasının aparılmasında bir sıra müsbət dəyişikliklərə səbəb olub. Bu sistemin tətbiqi həm vergi ödəyiciləri, həm də kameral yoxlama aparan vergi orqanı üçün yeni keyfiyyət müstəvisinə çıxış üçün zəmin yaradıb. Vergi ödəyiciləri müntəzəm olaraq yenilənən elektron informasiya məkanına giriş və özlərinin vergi öhdəliklərinə daha çevik nəzarət etmək imkanı əldə ediblər. Kameral vergi yoxlaması AVİS-in müvafiq altsistemində avtomatik rejimdə müxtəlif alətlər vasitəsilə (vergi ödəyicisi barədə vergi orqanında olan gömrük bazasının məlumatları, vergi ödəyicisinin digər şəxslərlə olan ödənişləri barədə məlumatlar, vergi ödəyicisinin təqdim etdiyi digər bəyannamələrdəki məlumatlar, səyyar vergi yoxlamasının nəticələri barədə məlumatlar və s.) həyata keçirilir və bəyannamələrdəki nöqsanlar daha çevik incələnərək aşkar olunur. Qeyd edək ki, elektron bəyannamə sistemi vergi ödəyicisinə vergi orqanına gəlmədən və vergi orqanının əməkdaşı ilə təmasa girmədən, tam şəffaf şəkildə, onun üçün rahat olan mühitdə və istədiyi zamanda bəyannaməni tərtib edərək internet vasitəsilə təqdim etmək imkanı vermişdir. Məlumat üçün bildirək ki, cari ilin yanvar-may ayları ərzində 629 min 459 bəyannamə təqdim edilmişdir ki, bunların da 577 min 537-si (91,8%) elektron formada verilmişdir.

*Kameral vergi yoxlaması
zamanı bəyannamələrdə
aşkar edilən səhvlər*

Vergi bəyannamələrinin kameral yoxlanılması zamanı aşkara çıxarılan nöqsanların xarakteri, vergi ödəyicisinin bəyannamə doldurarkən yol verdiyi səhvlər, həmin səhvlərin onun vergi öhdəliklərinə hansı formada təsir etməsi maraq doğuran məsələlərdəndir. Ümumiyyətlə, vergi bəyannamələrindəki nöqsanlar müxtəlif xarakterli ola bilər. Bu nöqsanlar mühasibin riyazi hesablamaları zamanı (təsadüfi), yaxud müəssisə rəhbərliyinin məqsədyönlü şəkildə (bilərəkdən) vergiləri azaltmaq cəhdi nəticəsində ortaya çıxa bilər. Bu baxımdan, sözügedən sahə üzrə savadlı vergi məsləhətçilərinə, bacarıqlı mühasiblərə ehtiyac duyulur.

Cari ilin yanvar-may ayları ərzində təqdim olunmuş 629 min 459 sayda bəyannamə üzrə proqram təminatı vasitəsilə 207 min 282 uyğunsuzluq aşkar edilmişdir ki, bunların da 125 min 984-ü (60,8%) sadələşdirilmiş vergi bəyannaməsi, qalan hissəsi isə digər vergi növləri üzrə olmuşdur.

Qeyd edək ki, ötən ilin sonunda vergi bəyannamələrinə edilən dəyişikliklər vergi orqanı əməkdaşlarına vergi ödəyicilərinin xalis aktivləri barədə məlumat əldə edərək geniş təhlillər aparmağa imkan yaratmışdır. Bəyannamələrə edilən dəyişikliklər arasında sadələşdirilmiş vergi bəyannaməsinə 2 nömrəli Əlavənin tətbiqini xüsusi vurğulamaq lazımdır. Belə ki, əvvəllər sadələşdirilmiş vergi bəyannaməsində kifayət qədər məlumat bazası olmadığı üçün müxtəlif yanaşma və aspektlərdən təhlillər aparmaq da mümkün deyildi. Artıq sadələşdirilmiş vergi bəyannaməsinin 2 nömrəli Əlavəsi sayəsində alınmış, yararsız hala düşmüş və istifadə olunmuş qəbzlər barədə məlumat əldə etmək və bununla da sadələşdirilmiş vergi ödəyicisinin nə qədər qəbz təqdim etdiyi haqda kifayət qədər dəqiq məlumatlar almaq mümkündür. Bu dəyişiklik, həmçinin, vergi sistemində ilk dəfə olaraq ciddi uçot blanklarının hərəkətinə sistemli şəkildə nəzarət etməyə və bu istiqamətdə riskli vergi ödəyicilərini ilkin təhlillər əsasında müəyyənləşdirməyə imkan yaratmışdır.

Vergi orqanı bəyannamələrdə səhvə yol vermiş vergi ödəyicilərinin vergi öhdəliklərini yenidən hesablamaq və tutmaq hüququna malikdir. Belə ki, kameral yoxlama zamanı bəyannamələrdə vergilərin düzgün hesablanmaması, yəni vergi məbləğinin az və ya artıq göstərilməsi aşkar edildikdə 5 gün müddətində vergi orqanı tərəfindən vergi ödəyicisinə vergilərin hesablanmasına dair bildiriş göndərilir. Bildirişdə hesablamanın səbəbləri göstərilir. Ödəyici bu hesablama ilə razılaşmadıqda məhkəməyə şikayət etmək hüququna malikdir.

Bəyannamə hər hansı üzürlü səbəb olmadan təqdim edilmədikdə isə vergi əlaqəli məlumatlara əsasən hesablanır. Səyyar vergi yoxlaması keçirilərkən vergi orqanının təklifi əsasında həmin yoxlamanın keçirildiyi vaxta qədər yol verdiyi və kameral yoxlama zamanı ödəyicinin müəyyən edilən səhvləri 30 gün müddətində düzəltmək hüququ vardır. Ödəyici həmin müddət bitənədək yol verdiyi qanun pozuntusuna görə (faizlərin ödənilməsi istisna olunmaqla) məsuliyyət daşımır.

Əgər bəyannamədə yol verilmiş səhv verginin artıq məbləğdə ödənilməsinə gətirib çıxarıbsa, onda ödəyici vergi orqanlarına ərizə ilə müraciət edib öz hüquqlarını tələb edə bilər. Artıq ödənilmiş məbləğ vergi ödəyicisinin ərizəsindən sonra ya digər ödəmələr hesabına aid edilərək əvəzləşdirilir, ya da ona qaytarılır.

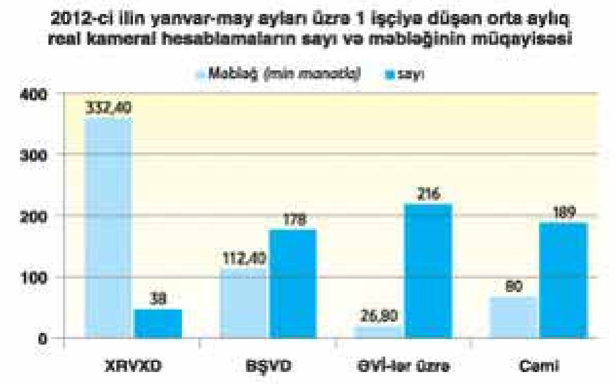

Kameral vergi yoxlamaları nəticəsində büdcəyə təmin edilən daxilolmalar

2011-ci il ərzində keçirilmiş kameral vergi yoxlamaları nəticəsində 306,3 milyon manat əlavə vergi məbləği hesablanmış və 78,7 milyon manat vəsaitin dövlət büdcəsinə ödənilməsi təmin olunmuşdur. Bunlarla bərabər, ötən il elektron uyğunsuzluq müəyyən edilməyən kameral vergi yoxlamaları nəticəsində 191,5 milyon manat əlavə vergi məbləği hesablanmış və 47 milyon manat vəsait dövlət büdcəsinə ödənilmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, cari ilin yanvar-may ayları ərzində keçirilmiş kameral vergi yoxlamaları nəticəsində 86,4 milyon manat əlavə vergi məbləği hesablanmış və 23,5 milyon manatın dövlət büdcəsinə ödənilməsi təmin edilmişdir. Cari ilin yanvar-may ayları ərzində 61 min 830 elektron uyğunsuzluq müəyyən edilmədiyi kameral vergi yoxlaması nəticəsində 47,1 milyon manat əlavə vergi məbləği hesablanmış, dövlət büdcəsinə 18,6 milyon manat vəsaitin ödənilməsi təmin edilmişdir.

Arzu İBRAHİMOVA